

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

11 de Noxalibus actionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

rias. §. 1. eod. quarant magis delinquat, qui liberum putat cor-
 rumpere. *l. doli verbum*. §. si quis dolo malo, eo. Officio iudicis æsti-
 matione facta quanti interet actoris, ratione commodi amissi ex
 operis. *l. qua actione, ad leg. Aquil. P. l. ex hac actione*, si quadrup. pau.
 3 *fec. dic. P.* Et q; actio hæc in duplum, quanti erit seruus dum
 corruptus fuit, *l. 1. in prim. & l. doli verbum*. §. hæc actio. §. si. & *l. seg.*
de ser. corr. P. hoc est, quanto minoris vendi possit. *l. si quis seruus*,
 6. §. *sin. eo.* quod & solet officio iudicis expediri, *d. l. ut tantum*, 14. §.
 æstimatione, eo. tit. Veniuntque & cum eodem æst. mandæ res, quas
 secum tuac seruus corruptus abstulit: non autem quas postea fur-
 ratur est. *Paul. in l. in hoc iudicium*, 10. & *Vlp. in l. Neratius*, 11. eod.
 4 §. Sunt & aliæ actiones, criminalesq; accusationes, quæ pro mor-
 nibus vitiatæ & corruptis dari solent, sed illæ aliam formulam a-
 liamq; finem habent, & extraordinarium crimen: vt si quis pu-
 dicitiam sollicitauerit alicuius mulieris, *l. 1. de extra. crim. P.* si do-
 mum etiam amicis aliius quis dederit ad compositionem adul-
 terii, *l. cesi amicis*, & *l. qui domum*, ad leg. *Jul. de adult.* si poculum a-
 matotium portigat, *Paul. l. si quis aliquid*. §. qui abortio. *de po. P.*
 13. §. *sed ex Senatusconsulto*, ad leg. *Corn. de sicar.* si lenocinium ex-
 erceat, *tit. de lenonib.* & sic de similibus, quæ ad hæc de seruo cor-
 rupto pertinere videntur actionem, sed nihilominus alibi reci-
 3 piant singularem tractationem. §. Sunt & autem inspicienda æ-
 ctiones, prout alicuius sunt particularis naturæ, & habita ratione
 finis, propter quem distinctæ sunt. Finis autem hic potissimus æ-
 ctionis huius, vt quis consequatur damnum, aut eius æstimatione-
 nem, in quantum pauperior: factus dicitur, & quanti ea res erit, vt
 6 diximus in duplum. *l. 1. de seruo corrupto. P.* §. Grauiorq; pœnalis ei-
 us causâ, quam actionis legis Aquiliæ. Quemadmodum maius est
 vitare & corrumpere animam, quam corpus: nobilior enim
 pars & præstantior in homine anima. *l. sancimus, de sacrosan. e. col. C.*
 Quare hæc actio etiam aduersus fatentem in duplum est, quamuis
 Aquilia insipientem duntaxat coercet, *l. doli verbum*, §. hæc æ-
 ctio etiam, de seruo corrupto. *P. l. unde Neratius*, *l. hæc actio ad leg. Aquil.*
 quia turpis hæc actio est & famosa, vt ait Paulus, *in l. ne quisquam*,
 57. pro *fec. P.* Et proinde datur quidem hereditibus in dationem & da-
 mam passî, sed non in heredes corruperebitis. quod pœnalis sit.
l. hæc actio, 13. de ser. corr. *l. in honorariis, de act. P.*

7 *§. Rationem & causam istius actionis Paulus his verbis ex-
 primit, l. ut tantum*, 14. §. 1. de seruo corrupto. *P.* De seruo filiusfam. cor-
 ruptus huic edicto locus non est. Quæ serui corrupti constituta hæc
 actio est, qui in patrimonio nostro esset: & pauperiorem se factum esse
 dominus probare potest. dignitate & fama domus integra manente
 ei.) Sed vtilis competit, officio iudicis æstimatione: quoniam interest
 nostra animam liberorum, non corrupti.

Denoxialis actionibus. Cap. 11.

Lib. 4. Instit. tit. 8.
 Lib. 9. P. tit. 14.
 Lib. 3. C. tit. 41.

- 1 Noxalis actio Aquilia, & de seruo corrupto differentia pro quo
 detur, noxa & noxia quid. & eius species, 2. 3. 4. 5. 7.
- 6 Noxalis actio quando extinguatur, qui ea agant, & contra quos:
 & dictæ actiones a quibus constituta, & rationes earum, & quod
 noxa caput sequatur, & num. 8. 9. 10. 11.
- 10 Dominus quando pro noxa vel ultra teneatur serui vel animalis
 sui nomine.

1 *S*uperiores & actiones competunt, quando damnum datum est
 seruis vel quadrupedibus, vel aliis rebus nostris. Noxalis autē
 actio, quando conuenimur propter maleficium vel noxiam ser-
 uorum nostrorum, sine iussu nostro aut scientia, aut contra pro-
 hibitionem nostram delinquentiam §. 1. de noxa. act. Delictum
 2 omne noxa dici potest. *l. 1. si aduer. del. C.* Et si noxa delinquens:
 noxia delictam apud Iustinianum, *d. §. 1. de noxa. act. l. si quadr. pau.*
fec. dic. P. Sicq; apud Festum Pompeium. Noxa ponitur pro peccato,
 aut pro peccati pena, cum lex iubet noxa dedere pro peccato. Et ite-
 rum, Noxia apud antiquos damnum significat, sed apertis ponitur pro
 culpa. Et in legibus Cicero eam addit, *Quod quis earum rerum*
 3 *migrasset, noxa pena par esto.* Et si noxa dedere est animal trade-
 re viuum demum, vt notat Vlpianus, *in l. 1. §. noxa, si quadrup. pau.*
fec. dic. P. Idcirco tot erunt noxiæ species, quod peccatorum aut
 culpatorum. Verum hic non ita patet actio noxalis, neque de omni-
 bus criminibus, neque pro omnibus personis peccantibus datur:
 sed pro certis.

4 *§. Itaq; & locum habet tantum, quando priuatum maleficium,
 ex quo alteri damnum datum est refarciendum pecunia, commisit*

seruus, *l. quid sit*, 17. §. quod animus de edit. edit. P. Nam pro publico
 commisso, ex quo pena publica imponenda sit, non sufficit dedi-
 tio, aut vlla æstimatione fiet litis, sed pœnæ legitimæ seruis subici-
 tur. *l. 4. §. fin. de nox. act. C. l. 2. ad leg. Jul. de v. publ. C. l. 2. C. de accus.*
l. hos accusare, 12. eod. tit. Sic commisso pro seruum damno, inscio
 domino, & præter eius consentum, conuentus dominus, vel cogi-
 tur defendere seruum & damnum ex integro refarcire per eum
 datum, vel eandem seruum pro noxa seu pro æstimatione litis da-
 re. Verba Cui hæc, *in l. 1. de noxa. act. in P.* Noxales actiones appel-
 lantur, quæ non ex contractu sed ex noxia atque maleficio seruum
 aduersum nos instituntur. Quarum actionum vis & potestas hæc
 est, vt si damnati fuerimus, liceat nobis deditioe corporis quod dæ-
 querit, evitare æstimationem.

§ Pro maleficiis quæque filiorum familias, olim noxales actio-
 nes datas fuisse in patres, sed noua hominum cōuersatione sub-
 larum tradit Iustinianus, §. sed veteres, eo. apud Iustin. quia & vitæ
 necesse & libertatis potestas, quæ concedebatur in filios paren-
 tibus, adempta fuit, *l. fin. C. de pat. pot. §. 2. de iis qui sunt sui vel alien.*
iur. Neque si filius familias damnum dederit, pater pro eo com-
 demnandus erit, *rubr. ne filius pro pat. C. nisi de peculio profectio.*
 titio, si illum non defenderit. *l. fin. l. quoties enim*, 34. *Vlp. in l. §. si*
condemnatus, 33. de noxa. act. *P. licet*. §. ex furtiua causa, de pecu. P.
 Sed neque ex liberi hominis maleficio dominum cui delinquens
 bona fide seruit, conueniri posse hæc actione recte constitutum
 est: sed indistincte in illum, qui deliquit, dandam actionem. *Pom.*
pon. in l. noxalis iudicio, 35. de noxa. act. *P. in confessionibus*, §. fin. & *l. si*
si de in iero. act. P. §. Et si proinde extinguitur actio noxalis li-
 berato seruo a potestate dominica, & reuocatur, si liber, qui da-
 mnum dederit, in potestatem alicuius redierit, & semper domi-
 num sequitur: idque est, quod dicitur: *Omni noxalis actio caput*
sequitur. §. omnis autem, de noxa. act. *l. quod dicitur*, 18. de fur. *P. l. §.*
14. de pos. P. l. qui ex plurib. 10. & l. fin. de noxal. act. Et mortuo ser-
 uo extinguitur, *l. si ad libertatem, eo. P.* vel si seruus dominus ha-
 beat pro derelicto, *Vlp. in l. quemadmodum*, 38. §. 1. eod. P. Quia qui
 pro derelicto habet, dominus esse definit. *l. 1. & 2. pro derel. P. l. §.*
seruus, de stip. seru. §. Competit & noxalis actio, non tantum pro
damnis datis a seruis, sed etiam pro datis ab aliis animalibus ratio-
ne carentibus, & pro inanimatis, quæ damnum dederint: quibus
obligatur dominus, vel damnum refarcire, vel rem pro damno
tradere. l. pretor ait, 7. §. hoc edictum, & *l. hoc amplius*, 9. de dam. su-
 fe. *P. l. 1. si quadr. pau. fec. dic. P.*

§ Agunt & hæc actione, quibus damnum datum est, contra do-
 minum serui vel animalis, vel alterius rei damnum dantis, aliquo
 titulo possidentem, imo contra a malefidei possessorem, *l. bonefi-*
dei, 11. & *l. non solum*, 13. de nox. act. P. ne melioris conditionis fiat
 stulti quam periti, mali quam boni. *l. seruus, quod vi aut clam. P.*
 Non tamen agitur pro noxa, contra possidentem nomine deposti-
 ti, vel commodati. *l. si seruus depositus, de nox. act. P.* quia non com-
 modatarius, sed qui commodauit, vel commodatæ dominus &
 possessor remanet. *l. nemo, commo. P.* §. Et si qui deposuit, rei de-
 positæ, *l. licet, de po. P.* Formula porro hęc legum sequenda est, quæ
 cum distinctione noxæ deditioem concedunt, & damnum pati-
 entem hæc deditioe certis ex causis contētum esse iubent. *Sunt*
enim, vt ait Iustinianus, constituta noxales actiones, aut legibus, aut
 edicto prætoris. *Legibus*, veluti furti ex lege 12. tabul. damni, iniuria,
 ex lege Aquilia. *Edicto prætoris*, veluti iniuriarum, & vi bonorum
 raptorum. §. Inquirunt & autem iura, num dominus iusserit, vel no-
 1 prohibuerit damnum fieri cum posset, an omnino ignorauerit.
 Si quidem si ex voluntate domini damnum per seruum vel ani-
 mal datum sit, & cum posset prohibere non prohibuerit, litis
 æstimationem ex integro solidi damni soluere debet, nec libera-
 tur noxæ deditioe, *l. 2. & 3. de noxa. act. P.* contra, si nesciat vel
 non consentiat. Cuius diuersitatis ratio, quia seruus ignorantis
 domini, deteriorum conditionem facere non potest pacificendo
 aut contrahendo. *l. seruus tuus, de po. P. l. si seruus legatus*, §. 1. de le. 1.
 l. quanto magis. & *l. si seruus, de iureiu. 3. C. de pact.* Si vero sciens
 videtur ipse quod seruus fecit, per seruum fecisse, *l. 2. de noxa. act.*
P. Nec velle creditur, qui obsecutus est alienæ voluntati. *l. vult*
non creditur, & *l. non videtur nolle, de reg. iur. l. si seruus, de act. P.* Ne-
 que secundo æquū esset, aliena delicta in infantes transire & vin-
 dicari. *l. si seruus communis*, §. quod vero, de fur. *P. l. erimen patenti*,
 de poen. *P. l. sancimus*, C. eod. Et iniquum postremo loco visum est,
 nequitiam seruorum ultra illorum corpora dominis damnosam
 esse, §. 1. de noxal. actio. Quod si plurimum dominorum sit vnus
 seruus, qui damnum dederit, si omnes ignorauerint, quilibet
 certè

certe eorum in solidum conueniri poterit: sed si noxæ deditus sit seruus, omnes liberabuntur. *Vlpianus in l. si seruus communis, §. eod. P.* Si vero quidam illorum scierint eum delinquere, alii nescierint: tunc si conueniantur qui nesciebant, & noxæ dederint seruum, qui sciebant noxæ deditioe non liberabuntur vilissimi serui, sed agetur contra eos pro damni quod amplius est prosecutione, cõputato pretio hominis dediti: nec tenebuntur condominii scientibus aliquam partem pretii refarcire, cum ex fito delicto damnũ patiantur. *Paulus in l. ex duobus, 17. eod.* Et si scientes conueniantur prius & condemnentur, a nescientibus partem consequi non poterunt. *l. si communis familia, §. eod. Marc. in l. si familia, §. si fami. fur. fec. dic. P.* Et si plures serui vnius domini damnũ vel furtũ fecerint, tunc in electione domini est, vel omnes dedere, vel rãtum offerre, quãtum si vnus liber furtũ fecisset, & ita retinere familiam suam. *Vlpianus in l. i. eo. l. si familia, de iuris. omn. ind. P. Paulus in l. quod ait prator, 31. de noxã. act. P.* Semper tamẽ dominus ex noxia vltra deditioem noxæ, etiam ignorans, teneatur in quantum ad eum ex dãno peruenit, puta ex rapina vel furto. *l. si seruus ignorans, 4. C. eo. l. si familia, de vi & vi arm. P. l. licet, §. ex furtiua causa, de pecunio.* Nam generaliter receptum est, vt si quis ex delicto etiam alieno teneatur, in quantum ex eo ad illum peruenit: ne alieno scelere dicitur. *l. i. ex del. def. in quan. hered. lib. 4. C. tit. 17.* Vt & turpia lucra ab heredibus extorquenda sunt, in l. in heredem, de calumniatio. *P. l. videamus, quod met. caus. P.* Quod si seruus vnius domini pluribus damnũ dederit, & a pluribus dominus conueaietur: sed is qui primus vicerit sententia, & cui noxæ deditus fuerit seruus, pferatur ceteris: & aliis, qui postea vicerint, denegatur actio iudicati, liberaturq; dominus ab omnib. *Vlpianus in l. si quis a multis conueniatur, 14. de noxã. act. P.* Verũ tamen si communem causam habent, quib. damnũ datum est, noxæ deditio inter illos communicabitur. *Paulus in l. si in re communi, 19. eo.* At si seruus domini noxiam commiserit, actio nulla nascitur: nec inter dominũ & seruũ vlla obligatio nasci potest. Et proinde si alienus seruus, qui tibi noxiam commiserit, caperit esse in tua potestate, interdictrãctio: quia in eum casum deducta sit, in quo consistere nõ potest. *§. si seruus domino, cum similib. ibi nota. eo. d. l. quã. 16. ad l. Aquil. l. 3. de his qui pro non scrip. hab. §. Si autem seruus, cuius nomine conueniri poterat dominus, manifestus fuerit, desinit competere noxalis actio contra antiquũ dominũ, quæ obliqua est, & incipit cõpetere directa contra manũ missũ, vt ex diuerso quoque directa actio, quæ competit contra liberũ hominẽ damnũ committentem, incipit esse noxalis, si is seruus fiat. §. omnis autem, de noxã. actio.*

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

CAP. 12.

Lib. 4. Institut. 9. Lib. 9. P. tit. 1.

- 1 Quadrupes, animalia qua continent.
 - 2 Pauperies quid.
 - 3 Præda quid, & quomodo a manubiis differat.
 - 4 Actionum de pastu pecoris, de pauperie, & Aquilæ differentia.
 - 5 Actio de pauperie quid contineat. Quando cesset & detur. A quo instituitur. & contra quem, directa vtilisque quæ, ad quid dirigitur, eius extinctio & quamdiu durat, 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 19.
 - 15 Pauperies iure Pontificio, diuino, & legibus Salicis, & Wisigothorum, vt refarcitur, & nu. 16. 17. & 18.
- Inter actiones noxales ponitur hæc: Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. *l. si quadr. paup. fec. dic. l. i. in prin. §. §. cum etiam. eo. tit. P.* Quadrupedum nomine quidam maiora animalia, pecudum autem maiora significari norant. Quod Caius Iurifconsultus explicat. in l. 2. ad leg. Aquil. Accursius tamen quadrupedia eadem esse ac pecudes putat. in d. l. 2. ad verb. vel pecudem. Sed prior sententia ad proprietatem pertinet fermõnis, secunda ad mentem legis: propter quam quæ de pecudibus damnũ dãtibz statuta sunt, eadem ratione & in quadrupedibus aliis, & bipedibus, & anibus, quæ damnũ dant locum obtineant, vt explicat Vlpianus, in l. quemadmodum, 39. §. hac actione, ad leg. Aquil. 2. P. Pauperiem t̄ vocant Iurifconsulti, damnũ sine iniuriandi animo facientis datum: hoc est, ab animali datum, quod non potest dici iniuriam fecisse, quia sensu, id est, anima rationali caret. *§. l. si quadr. paup. fe. dic. l. i. §. eo. P.* Vt pauperie liceat hic simpliciter intelligere, solum damnũ, paupertatem, quæ pauperies dicitur ab Horatio, 1. epist. fol.

*Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.*
Et alibi, idem 3. Car. ode 24.
*Magnum pauperies opprobrium, inbet
Quiduis & facere & pati,
Vt utiq; viam deserat arane.*
Et apud Virgilium, 6. Æneid.

— quam vellent æthere in alto.

Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.

Vocat t̄ apud Iustinianum in legibus Georgicis, in l. 1. Geor. tit. 6. *πείρη παύειος*, pauperies, Græce *παύειος*. Sed non meminime legisse hoc nomen apud alium auctorem Græcum, sed tantum *πείρη*. Distinguit tamen & idem a damno: nam ibidem, alium titulum subnectit, *πείρη τῆς ζητίας*, de damno d. l. tit. 7. Vt mihi videatur Iustinianus prædam dixisse, rem ipsam decerptam vel vastatam ab animalibus, cuius nomine de pauperie agitur. Vt & apud Aul. Gellium lib. 13. c. 23. legimus, differentiam inter prædam & manubias, his verbis: *Nam præda dicitur, corpora ipsa rerũ quæ captã sunt: Manubias vero appellatæ sunt, pecunia a qua store ex venditione præda redacta.* Duplex est actio de pauperie, directa, & vtilis, de damno dato ab animalibus & de pastu. Sicque Iulius Paul. ait, lib. 1. recept. sentent. tit. 15. c. 1. *Si quadrupes pauperiem fecerit, damnũ uel dederit, quid uel depastũ est, in dominũ actio datur, &c.* Et t̄ Vlpian. distinguere videtur, in l. qui seruandorum, §. si. de 4. præf. verb. inter actiones de pastu pecoris ex lege duodecim tabularum, de pauperie, & damni iniuria commissi. Verum de pastu pecoris eam dicit, si suis pecoribus quis in fundo alieno glandem alienam depascatur per immisionem, idem in leg. si. ad leg. Aquil. C. Accursius autem de pauperie similem facit, si sine immisione mea, pecudes meæ aliena depascantur. in d. l. qui seruandorum, §. si. ad verba, de pastu. De t̄ quibus tractet hæc actio, his verbis tradit Iustinianus, in §. 1. de noxã. actio. post Vlpian. in l. i. eo. tit. P. Animalium nomine qua ratione carent, si quidem lasciuia, aut feruore, aut feritate pauperiem fecerint, noxalis actio lege 12. tab. prodita est. Et paulo post, *Hæc autem actio in his, quæ contra naturam mouentur, locum habet: ut puta si equus calcitrosus calce percussisset, aut bos cornu petere solitus petierit. Ceterum si genitalis sit feritas, cessat actio. Deniq; si vnus fugerit a domino, & sic nocuit, non potest quondam dominus conueniri: quia desit dominus esse, ubi fera euasit.* Cessat t̄ itaque de pauperie actio, si natura animal ferum nocuerit, nec ex eo capite arguitur qui possidebat, cum deserit possidere post fugam, qua fera se in pristinam vindicauit libertatem, vt nullius censetur, l. Pomponius, de acq. rer. dom. 3. §. Nerva, de acqui. poss. P. §. fera. de rer. diuis. Ceterum aliunde damnandi sunt pro modo admissi extra ordinẽ, qui feras huiusmodi, quæ nocere possunt, circumferunt propter temeritatem & culpam: vt & in circulatoribus, qui serpentes circumferunt & proponunt, animaduertitur, si cui ob eorum metum damnũ datum sit, l. fin. de extraord. crimi. lib. 47. P. tit. 11. & in edicto Edilium Curulium cautum: *Ne quis canem, uerrem, uel minorem aprum, lupum, uisum, pantheram, leonẽ, & generaliter aliud uel quod noceret animal, sine soluta ea sint, sine alligata, aut contineri vinculis quominus damnũ ferre non possint, qua uulgo ter si, ita habuisse uelit, ut cuiquam nocere, damnũ uel adferre possint: si aduersum ea factũ erit, & liber homo ex ea perierit, solids ducenti prestabuntur. Si nocitum libero homini esse dicitur, quantum a equum bonumq; esse iudici uidebitur condemnabitur: ceterarum rerum quantum damnũ datum factũ uel sit dupli. Vlpian. in l. hi enim, 40. §. l. qua uulgo, 42. Paul. in l. generaliter, 41. de ad. edic. in P. §. ceterarum, si quãd. pau. fec. dic. P. Iulius Paul. lib. 1. recept. sent. lib. 15. c. 2. De t̄ cane & Solone cauerat, vt est apud Plutarchum in eius uita. Plato uero de eo, & iumento, & equo in hæc uerba statuit, lib. 11. de legib. Si iumentum aut equus, aut canis, aut domesticum animal proximi rem attruerit, animalis dominus similiter damnũ restituat. Pro dita t̄ hæc actio idcirco a lege 12. tab. bul. legitima dicitur, & alia aliis quoq; legibus cõstituta illa porro quæ ab edilitio edicto nascitur edilitia, qua securitas itineribus paratur ab harum ferarum damnis, & damna facta refarcuntur. l. adiles, de uia publ. lib. 43. P. tit. 10. Summa cum utilitate id prætorẽ edixisse nemo est qui negat: publice enim uile est sine metu & periculo per uiter a commẽari. l. 1. §. summa, de us. qui doctice. uel eff. de. lib. 9. P. tit. 3.*

Instituitur t̄ actio de pauperie ab eo qui damnũ passus est, uel liberarum personarum læsarum nomine, l. 3. si quadr. paup. fec. dic. P. contra dominũ feræ uel animalis cum temperamento distinctionis, num fera te ipsa commouerit nullo alio impellente: